

[7]

ndr. Haberl)

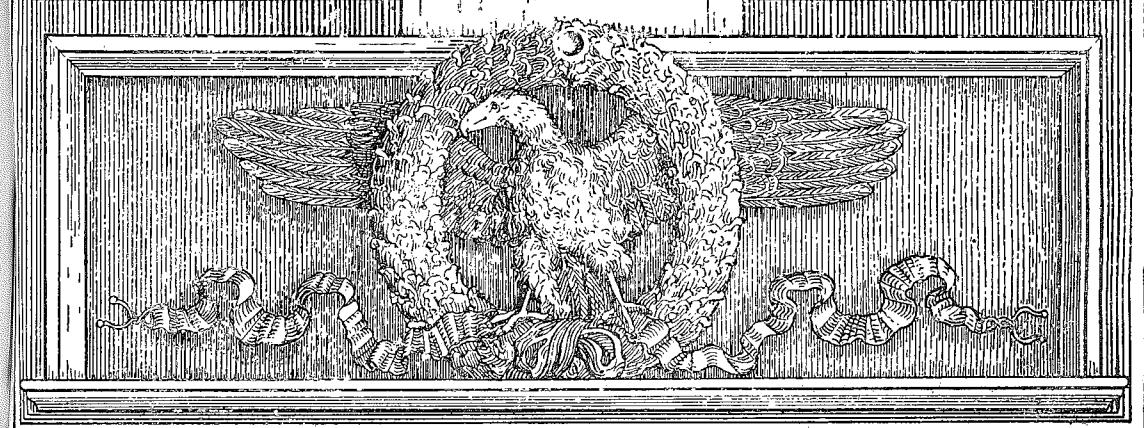
sustentata, affigit
r ictus mallei; de-
pturam lanternam).
mnibus. Membrana
st, ut nulla possit
(nites): Iam vos ad
e. Tu, Hyphax, hic
YPHAX in remotoire
intuens Corvinum
(Corvini verba). Ci-
bus primo diluculo
esaris, haec pestis
anis. (Superbe pro-
: Et tibi, Corvine,
ore impositum mu-
omnibus ediceres.
orum fraudulentus
ni quod hac nocte
Omnia conamina,
potui, usus sum
um est periculum.
ne ego necne, quid
non minus crudelis
nemo imperatorem
omnes aditus. (Ad
edere audeat ad ter-
aci simile, monstro
terribili, eum non
in legio. (Grandilo-
o mutantem gestus).
dixero in tuis de-
conservandi imperii
edictum, quo ho-
usta mors indicitur,
editur custodiae. Da
anebis apud pilam
us abiens! Diligen-
soserva! Quicumque
erit, hunc illico per-
non dixerit, educto
statim paruerit, ius
nuo. Sed cura ac-
tessera: « Numen
Numen imperato-

eo, Corvine: « Nu-

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quod sequitur:

JOSEPHI FORNARI **Communia vitae.** Phrases et formulae ad latina col-
loquia instituenda:

Fasc. II: *Voces animalium, De officiis.* – Lib. 3,00.

JOSEPHI FORNARI **Fridianus et Francisculi prandium,** Milesiae
fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. – Singulæ
lib. 2; ambae lib. 3.

HERMINII IACOBELLI **In campo latinitatis novi flores.** – Si tegu-
mento solut. lib. 5; si xyлина structura aureoque titulo decorat., lib. 6.

I. B. FRANCESIA **Euplius, Ad Romam, Actiones dramaticae.** – Sin-
gulæ lib. 1,50.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus
pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE Collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXIV, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 250 pro Italia; pretium duplicatum, libell. scilicet 500, pro exteris gentibus, suae pecuniae valorem maiorem habentibus, quam ut Italicae pecuniae valor nunc est.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite*, requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium annuae subnotationis est pro Italia libell. 12; pro Anglia shell. 12, $\frac{1}{2}$; pro Batavia flor. 7,50; pro Hispania peset. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro Helvetia franc. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 20 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

De latinarum litterarum historia paelectiones¹

II. Praeter carmina a sacerdotibus in sacris Deorum cantitata, alia exstant monumenta ad veterum Romanorum religionem pertinentia, a nobis recensenda, ut nihil omittamus unde cultus et doctrina priscorum cognoscatur.

Primum omnium *oracula* memoranda sunt i. e. responsa Deorum ab aliquo vate divino instinctu afflatuque prolata. Memoria est praesertim Marcii cuiusdam illustris vatis, cuius carmina narrat Livius (XXV, 12), anno ferme 212 ante C. n., durante Punico bello secundo, religionem quamdam obieccisse Romanis.

Iam anno superiore huiusmodi libri ex senatus consulto conquisiti in manus M. Attilii praetoris urbani venerant, et ab eo ad novum praetorem Sullam traditi erant. Erant duo carmina; alterius post rem actam editi cum rato eventu auctoritas alteri quoque, cuius nondum venerat tempus, attulit fidem. Priore carmine Cannensis clades praedicta erat in haec fere verba: « Amnem, Troingena Romane, fuge Cannam, ne te alienigenae cogant in campo Diomedis conserere manus. Sed neque credes tu mihi, donec compleris

sanguine campum: multaque milia occisa tua deferet amnis in pontum magnum ex terra frugifera; piscibus atque avibus ferrisque quae incolunt terras, iis, fuat esca caro tua. Nam mihi ita Iuppiter fatus est ». Diomedis Argivi campos et Cannam flumen post cladem Cannensem bene noverant Romani, praesertim qui in iis locis militaverant. Tum alterum carmen recitatum est, non eo tantum obscurius, quia futura incertiora praeteritis sunt, sed perplexius etiam scripturae genere. Quod hoc tenore erat: « Hostes, Romani, si expellere vultis, vomica quae gentium venit longe, Apollini vovendos censeo ludos qui quotannis comiter Apollini fiant, quum populus dederit ex publico partem, privati uti conferant pro se atque suis. Iis ludis faciundis praerit praetor is, qui ius populo plebeique dabit summum. Decemviri Graeco ritu hostiis sacra faciant. Hoc si recte facietis gaudebitis semper, fietque res vestra melior; nam is divom extinguet perduelles vestros qui vestros campos pascunt placide »². Hinc narrat Livius, censuisse patres, ut Apollini ludi voverent fierentque, et quando ludi facti essent, XII milia aeris praetori ad rem divinam et duae hostiae maiores darentur; et alia post decreta esse, et hanc esse

¹ Cfr. fasc. sup.

² Cfr. MACROB., *Sat.*, 1, 17, 28.

originem ludorum Apollinarium, quae postea sollemnia sacra apud Romanos facta sunt et usque ad finem imperii duraverunt.

Duo igitur habes h̄ic oracula antiquae aetatis ubi, quod ad linguam pertinet, omnia perspicua sunt. Illud « vomica gentium » quasi tumor, abscessus pure manans, vivax metaphora est, ad indicandum quod nos dicimus « quella piaga di barbari nemici, »¹ hoc est Punicos in Italia cum Hannibale turbantes et belligerantes.

Praeter oracula Liviana ad Marcium, vel ut aliis placet, ad Marcios vates (quum duo fratres essent)² pertinentia, alia fragmentula memoranda sunt; quorum unum refert Paulus ex Festo, s. v. *ningulus* (pag. 176 M; 189 T. De P.): *ningulus nullus; Marcius vates; ne ningulus mederi queat*, ubi animadvertisca est haec vox ἀρχαῖν *ningulus* pro eo q. e. *nullus*. - Alterum fragmentum est apud Isidorum in *Origin.*, 6, 8, 12, ubi inter praecepta Marcii hoc refertur: *Postremus dicas primus taceas; cuius praecepti prudentiam et veritatem admiremini, Lectores!*³

Ut Marcius, vel Marcii fratres, alii vates priscis temporibus extiterunt, quorum carmina et versus memorabantur; versus erant Saturnii, ut ait Ennius (*Ann.*, 222, *Vahlen*): *Vorsibus quos olim Fauni vatesque canebant*⁴; nec ulli ignota sunt illa « annosa volumina vatuum », quae Ho-

¹ In mentem revoca Augustum, qui, teste Suetonio, Agrippam nepotem et Iuliam, filiam et neptem, omnibus probris contaminatas, appellare solebat tres *vomicas*, aut tria *carcinomata* sua.

² Cic., *Divin.*, 2, 113: « Eodem modo nec ego Publio nescio cui nec *Marciis vatibus* nec Apollinis opertis credendum existimo ». Id., ibid., 1, 89: « quo in genere Marcios quosdam fratres nobili loco natos, apud maiores nostros fuisse scriptum videmus ».

³ Cfr. GUICHEEIT, *De carminib. Marciorum fratribus*, Lugduni, 1846; BAEHRENS, *Fragm. poët. rom.*, 36, 294.

⁴ Cfr. Cic., *Dtv.*, 1, 114.

ratius in prima epistula libri secundi (26) memorat cum libris pontificum, XII tabulisque aliquis veterum scriptis ipsis Musis a fautoribus perperam tributis.

Cum vatum oraculis saepe iunguntur libri Sibyllini¹, quorum historia, a Varone apud Lactantium (1, 6, 7) et apud Gelium (1, 19) narrata, praesertim quod pertinet ad libros Cumaeae Sibyllae Tarquinio Superbo oblatis et magno pretio comparatos, nota est lippis et tonsoribus. Sed nullum exstat fragmentum, quod ad pri- scam Romanorum aetatem referendum sit.

Denique in memoriam h̄ic revocentur *concepta verba* quibus in sacris sacerdotes utebantur, inde a vetutissimis temporibus. Quorum exemplum affert Varro (L, 1, 7, 8) de *templo* loquens, i. e. de loco augurii aut auspicii causa quibusdam *conceptis verbis* finito; refert h̄ic verba quibus utebantur in arce; quae sunt: *Templa tesca que me ita sunto quoad ego ea rite lingua nuncupavero. - Ullaber arbor quirquir es!, quam me sentio dixisse, templum tescumque festo in sinistrum. - Ollaner arbor quirquir est, quod me sentio dixisse, templum tescumque festo dextrum. - Inter ea conregione conspicione cortumione utique ea erectissime sensi.*

Animadverte h̄ic illud *tescus - a - um*, quod significat *sancus* secundum eos qui glossas scripsierunt; at Varro negat, et exemplo Acci in Philictete laudato, ait dici *tesca* loca ubi mysteria fiunt aut tuerunt (*sic*), quasi *tuesca*. Sed nos, explosa Varronianus etymo, glossatores sequemur, interpretantes *tesca* ut loca *sancta*. - Pro me ita fortasse legendum est: *finita*; ita ut sensus sit: *spatium templi et locum sacrum auguriis et auspiciis sit finitum*

¹ PORPHYRIO ad Horat. ep., 42, 26: *Veteres libros Marci vatis Sibyllaeque et similium. Fest.*, 326 (482): *Ludos Apollinares... factos dicit ex libris Sibyllinis et vaticinio Marci vatis institutos.*

secundum ea quae lingua rite nuncupavero; sequitur autem finitio ad partem sinistram et dextram. Insequentibus verbis finiri spatium templi, arborem quamdam a dextra parte, alteram a sinistra oculis defigendo manifestum est; et fortasse pro *festo* utrobique legendum est *finitum esto*; fortasse etiam pro *arbor* legendum est ablativo casu *arbore* (vel *arbose*), ut sit: *illa arbore, quaeque est, quam me sentio dixisse, defixisse, templum et locum sacrum finitum esto a parte sinistra; illa autem a dextra*. Sed quid sint *ullaber, ollaner*, fateor me nihil hariolari posse. Postremo ait augur, inter eas arbores quas defixit, regionem sub oculis et corde suo positam optime finitam esse. Vox quae est *cortumio - onis*, dicitur a cordis visu, ait Varro; cor enim *cortumionis* origo; sed etymon quam probabile? Ut ut est, habes exemplum *conceptorum verborum* qualia sacerdotes vario genere in sacris adhibebant, quaeque post saecula tradita mutari vetabat religio.¹

(Ad proximum numerum).

FELIX RAMORINUS.

¹ PLIN., 28, 11: « Alia sunt verba *impetratis* (= bonis auspiciis), alia *depulsoriis* (sc. sacris), alia *commendatoriis*; videmusque certis precatiobus obsecrassae summos magistratus; et, ne quid verborum praeterreatur aut praeposterum dicatur, de scripto praevire aliquem, rursusque alium custodem dari qui attendat, alium vero praeponi qui *favere linguis iubeat* », etc.

MONITUM

Socios omnes, qui nondum rationes suas de commentarii subnotatione nobiscum exaequarunt, iterum iterumque rogamus nolint ulteriore moram interponere; securus, coacti erimus ALMAE ROMAE ad eos missum abrumpere.

In honorem Aegidii Forcellini

Superiore mense Iulio, Patavii, quae merito multorum clarissimorum hominum cultrix vocari potest, in Seminario, honori et memoriae Aegidii Forcellini, qui recenti usque fama florescit, lapis positus est. Eius laudes dixit Sebastianus Serena, sacerdos et litterarum politiorum doctor, qui ingenio et studio inter latinarum elegantiarum arbitros in exemplum elucescit: lapidis inscriptionem composuit Iosephus Perin, qui pari cum Forcellini intelligentia emicuisse dicendus est et primas in litteris latinis retulisse usque dum proximis hisce diebus, fato, et ipse lugendus, concessit.

Aegidius noster, immortalitate dignissimus, natus est vir Kalendas Septembres anni MDCLXXXVIII, in vivo, cui est vulgo nomen *Campo S. Ulderico*, ad flumen Plavim. Cura et diligentia Curionis Segusini patrui sui, prima litterarum rudimenta arripuit, et res grammaticales in Seminario Patavino. Verum ad illam usque aetatem in scholis studiosorum manus unice terebatur, maximique habebatur vocabularium quod vocabatur: *Calepinus septem linguarum magister*. In tanta rerum inopia, Iacobus Faccioliati animo reputavit hunc librum multis auctum additamentis et in meliorem formam redactum in vulgus edere. In hoc opere perficiendo socium sibi adiunxit Aegidium Forcellini, qui iam hac arte maxime callebat et peritissimum se exhibuerat.

Verum quum primum manus ad opus adparuerunt, hoc subito ipsis necessarium laborantibus prospicere vellent, novam funditus rem componere et multa illa addere, quae ad rem facere putarent. Hinc consilium profuit *Totius latinitatis lexicon* cinnandi.

Immortalis operis suas in primis fuit Cardinalis Cornelius idemque Patavino-

rum episcopus, qui illud re iuvit et consilio. Sed post aliquod tempus, necessitate compulsus, Forcellinum a deamatis litteris abripere debuit eumque ad Seminarium Cenedae per septem annos tenere. Tandem ad intermissum opus vir clarissimus redire potuit, ac diu adlaboravit ut supremam ei manu admoveare posset. Quod quidem anno millesimo septingentesimo secundo et quinquagesimo, finivit, et scribere potuisset carmina illa Horatii aptissima:

Exegi monumentum aere perennius,

nisi labore confectus multisque incommodis mulctatus, in patriam fuisset vocatus, ubi omnibus flebilis sanctissime obiit eiusdem saeculi anno octavo et sexagesimo.

Quum primum tamen Forcellini lexicon editum est, magnis undique laudibus auctorem excipere, et prae ceteris apud Germanos, praeter omnium opinionem, principem locum facile obtinere uno ore omnes proclamant, tum ob rerum parsimoniam, tum ob aequam partium divisionem, omnibus probatissimum. Vincentius Monti « Lexicographorum magistrum summum » eum salutavit, atque Nicolaus Tomasseo: « Italorum decus et ornatum ».

Ex eo tempore usque ad nostros dies nullus fuit acrioris iudicii vir, qui primum in latinis vocabulariis ponendum esse Forcellinianum non autumaret. Nos autem non minus laudandam esse hominis putamus modestiam, mansuetudinem et sacerdotalem innocentiam una cum immensa mentis eruditione commixtam, cum iucunda quadam festivitate, quae ex ipso opere elucet, nec unquam antea visa est nec postea.

Lexicon Forcellinianum pro necessitate retractarunt quodammodo et auxerunt deinde ali alumni Seminarii Patavini, quod hac de causa merito Pius XI P. M. « Litterarum hospitium » recens appellavit; et Corradinius, et De Vit, et Josephus

Perin, quem antea memini, quique de poenu suo opus exaravit, cui est titulus *Onomasticon*, quod Forcellinianum vocabularium undeaque perfectissimum reddidit.

Gloria sit et laus viris, qui lapideam memoriam in patria sua Aegidio Forcellino posuerunt, qui Italis aliisque populis immortale opus reliquit.

SENIOR.

De magna romana sacrarum Missionum expositione

Est in Vaticanis aedibus, in loco qui vulgo a *Pinea* nuncupatur, ampla rerum expositio, quae ad veteres et recentiores sacras Missiones apud exteras gentes pertinent.

Est in primis atque ante omnia, novissima. Hic enim non admiraris clara illa mortalium ingeniorum portenta, quibus aetas nostra potissimum laudatur; nec prodigiosa illa machinarum constructio, quibus complures late populi nomine percrebescunt; sed modesta tantum illarum collectio, quae ad populos a « Missionariis » christiana sapientia educatos referuntur, et, labentibus annis, praeter omnium expectationem collecta sunt.

Hoc autem primum idemque felix tentamen, omnibusque acerrimi ingenii viris adprobatissimum, ineunte Anno Sancto, est Pius XI Pont. Max. cum frequenti Cardinalium atque Episcoporum conventu, divinitus auspicatus. Qui, novarum rerum multititudinem elegantiamque admiratus, ad suos graviter conversus praefatus est: « Haec adspicientibus satis!... ».

Re quidem vera, Pontifex, qui huius rei primus auctor fuerat, omnia his verbis lucidissime expressit, atque ita, potestate ingenique praestantia, mentem suam altissime persuasit, ut omnes in

unum facile consensum coalescerent, gravibus difficultatibus opus implicitum admirabile exitum obtinuisse omniumque expectationem superasse. Viri, itaque, qui consilium Pontificis Maximi generose fuerant amplexati, prudenti animo, novis in dies maioribus ausibus in opere inito institerunt, omniaque superantes obstacula, possunt quia posse videntur, adclamantibus omnibus, metam haud ingloriose attigerunt.

Unusquisque, omnium equidem sententia, ex viris ad hoc opus electis, haud citra veritatem sibi auspicari poterit illud Horatii:

Sume superbiam quaesitam meritis!

Hic enim cuncta in temporum nationumque rationes sapienter recensita, quae ad singulos populos referuntur, Missionariorum opere, veluti sub speculum reviviscent.

Et in primis nos Itali, qui semper Romanorum nomen in mentem revocamus, qui que super Garamantes et Indos protulisse imperium ad fastidium superbe recordamur, tacita quadam animi laetitia ad ultima terrarum orbis confinia Missionarios ab Urbe profectos pervenisse gloriamur, et incolas a toto veluti orbe divisos at christiana sapientia iniciatos, sacrum Romanorum Pontificum principatum libenter accepisse, eumque imparate, humiliter aperteque esse professos et in dies magis profiteri.

Hic vere omnes populi, per Missionarios uno spiritu collecti, eodem innoxie conspirantes certant, nec equidem cruenter, ut alius ad alius ignorantiam deprimentam adgrediatur, utque Dei gloria modo adfulgeat, et sicura hominum felicitas inter omnes late gentes, positis discordiis, Christo imperante sedeat, serenoque tandem vultu in aevum permaneat.

At Expositionem vel cursim percurramus.

Sumus ad prima Expositionis limina. Quam bene cuncta in suo loco magnifice apparent!

Magna loci pars rectissima cernitur, modo si nonnulla conclavia excipias satis ampla, quae paululum pertinent ad portionem, quae vulgo a *Zitella* dicitur, et quae a *Corazza*.

Tibi, quum primum ingrederis, obvium fit magnum *Palestinae conclave*. Totam hanc insignem regionem opere plastico Marcelliani professor egregie effinxit. Sacra omnis regio sub oculis componitur, et itinera quoque signantur perfectissime, quae Magister divinus peregrinus perfecit. Ad latera vero, in parietibus, adsunt, plasticē perfectae, Missionariorum actiones, vel ab Helenae tempestate initiae, usque ad sacra loca sub Crucis vexillo suscepta, et mox ad tutelam Sodalium « Minorum » qui, praeeunte Sancto Francisco, per tot tempora in suo iure hanc regionem unice obtinuerunt.

Hinc incipit vera sacrarum Missionum historia, quam in quatuor late aetates divisa, omnia continet, per Europam, a remotissimo tempore, et mox, suffragantibus potissimum ipsis sodalibus a Francisco, iisque a Dominico missis, ad Asiam et Africam; denique, a detectis Americae regionibus, usque ad nostram aetatem.

Haec magna rerum collectio, uno veluti oculorum obtutu, proponitur tum tabulis egregie in muris depictis, tum pretiosis antiquitatibus arte una simul affabre dispositis. Quae quum gratiose fueris miratus, sacrorum sodalium familiam ad caelum utique feres, quae, omnibus temporibus semper se gessit « haud ignara ac non incauta futuri ». Hi vere aeternitati pingunt!

E regione est conclave pro Missionariis Sanctis et Martyribus; atque in primis Christophorus Columbus eminent in habitu Tertii Ordinis Franciscalis, et Sanctus Franciscus Xaverius, dum Crucem a

S. Ignatio a Loiola accipit, ad Indos profecturus.

Passim h̄ic epistolae cernuntur, libri, aliaque id genus complura, quae ad ipsos olim sanctos pertinebant. Prae ceteris, memoratu dignissimum est diploma, lingua Tartarica et Sinarum exaratum, ab imperatore Xunchi inscriptum sodali Adamo Schall e Societate Iesu, quod Kalendarium Sinarum ad temporum rationes exegisset.

Ad haec, complura acervatim simul collecta videntur acerrima suppliciorum instrumenta, quibus Martyres fuerunt affecti. In medio magna Sancti Gregorii P. M. statua sita est, qui ad Germanos Evangelium promulgaturum Sanctum Bonifacium mittit.

Sequitur *Museum gentium*.

In hoc conclavi primum orbis terrarum Museum et omnium populorum containeri facile dixeris, tum ob immensam rerum quantitatem, quae ad diversas gentes pertinent, tum ob earum gentium praeclara specimina, quae ingenium referunt atque rusticitatem illorum, qui maximo Missionariorum labore ad pietatem exculti, ad christianos mores fuerunt abrepti.

Verum ex ipso rerum paucarum visu, facile nos mente assequi possumus, quibus periculis, quibus et improborum difficultatibus, atque artificiis variis late Missionarii operibus intenti, ad populos pervererunt eosque ad pietatem excoluerunt. Ibi merito statua Marqueti sodalis a Societate Iesu conspicitur, qui latissima Canis prata ad flumen Mississipi invenit. Ad haec ibi Apostolicae Praefectureae atque multi antistites vicaria potestate apud exterias gentes adnumerantur.

Res autem nobis admodum insolitae eaedemque utilissimae ex Africa provectae, ex India, atque a dissitis Americanis regionibus, in pluribus thecis vitreis compoununtur.

Verum in hoc rerum certamine, Mis-

sionarii Franciscales et Salesiani sunt facile principes. In horum, ut ita dicam, arena, conspicue sita est Ioannis Bosco statua, supremi patris legiferi. In primo eius limine duo immanes crocodili recumbunt. In parietum dactiliothecis murum in modum capitis barbarorum ornamenta cernuntur, vultus, dentium torques psittacorum plumae, instrumenta musicalia, balsamo sapienter illita. Nec desunt quae in Magellanica regione aluntur, quae in sylvis a *Matto Grosso* appellatis, atque a republica Aequatoris. Et singula quaeque religiosa familia munera sua maximo studio ultro misit, ita quidem ut illic portendatur quid gentes faciant, et quomodo ad humanitatem eae excolantur, quibus lumen christiana sapientiae nondum splendet.

Sed est et *pars medica et libraria*.

Haec ad humanitatem potissimum spectat, et in actu admodum atque exercitatione consistit. Et quamquam Missionariorum mens longe alia sit, quam ut omnia minutissima de populorum, quos invitant, infirmitatibus notent atque ad studium revocent, attamen, ut de animarum cura possint aliquando in illis populis disserere, optimum factu putarunt de morbis, quibus laborent, loqui, et quomodo curentur. Haec vero industria tota Missionariorum est. Omnes enim et singuli Missionarii si vel leviter, more nostro, arte medica calent, faciliorem sibi viam ad religionem fovendam aperiunt; namque populi agrestes plerumque sordibus corporis animisque laborant, et in pestiferis morbos foeditissime proruunt, qui non semel regionem integrum adgreiduntur.

Quam affabre sors illarum gentium describitur!

In hisce rerum acerbitatibus maxime Missionariorum virtus nitescit. Omnimode enim religio miseros iuvat, et misericordia erga calamitosos in exemplum insignis evadit. Receptus hinc atque inde infirmis

custodiendis curandisque exstruunt. Quinimo edes hospitalis pro leprosis aperiunt, et se ipsos omnino colendis miseris ultro dedicant.

Quo fit ut ipsi adversarii et socordes, quique spem non habent, hanc Missionariorum fortitudinem admirati, divinam religionem praedicent, quae homines tam prodigos vitae informat atque ad martyrium corroborat. Adsunt et sacrae puellae, quae in ipso aetatis flore, vitam aegris devovunt, quaeque alacres, omnibus humanarum rerum illecebris posthabitis, h̄ic vitam aegerime transigunt, atque caelum unice adspicientes, ad patientiam animique constantiam aegrotantes exemplo excolunt, moribundaque membra, Dei voluntati obtemperantes, longe diuque trahunt.

Et alii infelices cernuntur, qui novo eodemque fastidioso morbo laborant, cui est nomen a *somno* inditum. Quot agmina malorum et longissima series!... Hinc omnes taciti et mirum in modum attoniti invisentes proficiscuntur, nec iam rem librariam admirantur, ubi multa volumina colliguntur, ut aliquando gentes illae, religione exculta, mansuetioribus artibus adlectae ad studia litterarum adsurgere possint. Alia volumina, a Missionariis conscripta, populorum illorum ingenia graphicè describunt. Haec utique erunt laudabilia posteris incitamenta!

I. B. FRANCESIA.

DE MUSICA¹

Musices in animam effectus.

Quanam vi musices ad animam commovendam impellitur? Ut interrogationi huic responsum darent, fuerunt qui tenerent natura sua musiken praecipua quadam virtute pollere ad colligendas mentis cogi-

tationes in unum. De minimis enim musicis, singulos rerum formarumve adspectus inquirere nescia, parum curat.

Sed potissimum, contra, motuum sensuumque notas exprimens, ita eas effingit, ut millia millium eventuum rerumque, quum similem aliquem affectum omnia praeseferant, etsi tempore et loco ceterisque similibus varia, una tamen eademque modulatione enarrat. Quare genericam hanc musices vim omnes, et quidem radiores saepe et inculti, satis aestimant, qui verborum contra vim, magis propriam ac distinctam, longe alia difficultate pendunt.

Verum huius «recollectionis» virtuti fides minime mihi danda videtur; aptatur enim et ipsa actionibus motibusque, quos enarrat vel exhibet, quaeque variissima sunt, prout fert hominum natura, gens, religio. Neque enim dum Wagnerius amorem canit, Bellinium nostrum nec a longe quidem imitatur, ita ut utriusque cantus comparandi arbitrium sit. Si enim ex *Deorum crepusculo* funebrem concentum, statimque *Ionis* parem sonitum luseris, utriusque meli eundem esse intentum nordici pariter ac nostri auditores dijudicabunt. Sonitus namque omnes intendunt; rhythmum, si quis aures habet, plane de quovis musices genere sentit; at intimam vim uno eodemque modo non omnes discernunt.

Quae autem est vere propria musices virtus, eam in agilitate quadam citissima constituimus, qua ex uno in alium animi motum, brevi tempore, audientes abripere ipsa pollet, ex moerore summo, vel ex timore, ad laetitiam et ad praevalidam audaciam.

Pariter concentu cantionibusque vis summa tradita est memorias tempore obrutas passim revocandi; deque Donizettii lectissimis notis non semel neque ineleganter adnotatum est, memorias in iis felicis iuventae contineri. Pauca saepe sufficit modulata nos audisse, quum statim

¹ Cfr. fasc. sup. mens. Iunii.

praeruptae, vel oblitae formae, sensusque ad mentem redeunt: veterani saepe, tuba canente, strepitum pugnae sese audire iterum crediderunt; exsules patria loca in oculis evocata ad cantiunculae cuiusdam rhythmum statim habuerunt, neque leni hoc sonitu lingua ulla aut sermo eloquentior est. Quum Helvetici mercenarii passim per Europam militiam agerent, si cantiunculam, quae «vaccarum» dicebatur, quam pueruli in patria, quum pecudes pascerent, luserant, audissent, lacrimabantur omnes, nonnulli signa deserebant, ut in patriam redirent, alii sese morte saepe mulctabant manu propria, ita ut tandem edictum ubique fuerit, ne melos illud militibus caneretur,

Identidem Maynard doctor labore iam in deserto superatus ac prope ad mortem deductus, quum de Normannica sua provincia cantiunculam audivisset, statim veluti ad vitam rediit. Fatius rem explicans scribit, vim hanc excitandi vel cohibendi non tam musicae naturae dandam, quam recordationi exacti temporis, quo illam iamdiu alias audivimus.

Qua in re adeo musica pollēt, ut, etsi male ludatur, aliquid tamen movendi in animo nostro vim retineat, quod ceteris ingenuis artibus, ni perfectae quodammodo apparuerint, non contingit: ipsa, contra, et memorias evocare, et animum erigere, et operam explanare potest. Itaque animam et valetudinem bene semper afficit musice, viresque utriusque addit; virtutes, mansuetudinem, benevolentiam mirum in modum auget. Iamque, gentium finibus disiectis, Wagnerium Siculi et Afri laeti exaudiunt; Bellinio Scandinavi Russique plaudunt. In praelio tibiis et tympanis ludere utilissimum semper ad virtutem incitandam habitum est; cantusque Tyrtaei iam aetate sua populum erigit, comitia cogit, plebiscita, secessiones, tumultus parit, puellam etsi renuentem in choream quodammodo abripit.

Haec enim ars - Baudrillart quondam meminit - animi motus sive bonos sive malos ad ultimum fastigium commovet, viles facit animosos, mites in pugnam impellit. Multi etiam, - neque praetereundum est - ludentibus organis ad sacra religiosis redierunt; quo plane nil validius esse censemus ut animum, terrestri coeno implicatum, ad Deum extollamus.

R. S.

In B. Virginem Matrem Orphanorum¹

*Saepe quae vivens docuit Mianus
Voce concordi, pueri et puellae,
Altius purae canite Orphanorum
Carmina Matri.*

*Ille de turri gemebundus ima
Ferreis surgit manicis solutus,
Et per instantes ope mariana
Transiit hostes.*

*Nocte Tarvisum petit silenti,
Matris ad Magnae genuflexit aram,
Atque onus duri globuli et catenae
Dulce peperdit.*

¹ Carmen hoc Virgini Deiparae, titulo Orphanorum Matris, dicatur, cui Sodales a Somascha cultum recens tribuerunt. Cuius tituli festum, v. Kal. Octobres occurrent, Sacra Rituum Congregatio ix Kal. Junii 1921 concessit, atque postridie Benedictus XV ratum habuit. Eo die in memoriam redigitur mira per Beatam Virginem a vinculis hostilique carcere Hieronymi Aemiliani, patritii veneti, servatio et liberatio. Hic, novus inde factus homo virtuteque fervens Christi, se caritatis operibus addicit, maximeque in Orphanos ope destitutos alendos et instituendos incumbit, quos, omnium primus, in peculiares aedes collegit. Quibus sanctus Hieronymus pater factus est; Beatissima autem caelorum Regina, quae saepius prodigiis, si quando opus fuit, pupilos adiuvit ac tuita est, eorum Mater merito est appellata.

Sancta autem Romana Ecclesia spiritualibus beneficiis pias preces ditavit, ut fideles Beatam Virginem recenti titulo Matris Orphanorum, quasi nova corona, venerantes, ad Orphanorum praesertim caritatem advehentur. Quod faxit Deus.

*Vir novus surgit, puerisque se dat
Orphanis patrem, miseros in urbis
Colligit vicis, docet Angelorum*

Vivere more.

*Per vias bini graduntur, alba
Veste connecti, titulos canentes
Virginis Matris; Crucifixi in altum
Splendet imago.*

*Prima de tanto gratulata alumno
Hadria in totis sonuit lacunis:
Civium circum manibus suorum*

Plauditur heros.

*Audit Brembius, Seriusque laudes,
O, tuas, Virgo, resonare in undis:
In tuis sacram resonabat arvis,
Abdua, nomen.*

*Sole maturas radiante messes
Dum secant, ustis peregrina sulcis
Carmina advertunt, steteruntque licta,
Falce, coloni.*

*Audit serpens maledictus olim
Inter albentes latitans aristas,
Corruit dicto sua fracta virtus
Nomine Matri.*

*Dum manus suetum properant laborem
Semper in tota sonat officina:
«O, tuos, nobis, oculos pusillis
Flecte, Maria! »*

*Adstat oppressis nive: panis albus
Venit e caelo quasi missus alto;
Coepit e duro fluitare saxo
Unda salutis.*

*Venit adiutrix: semel a rapaci
Ore detraxit timidos luporum,
Et semel fesso rubuit repente
Uva racemis.*

*Sit tuum nomen mea vita, Virgo;
Fac ut arenti moriens labello
Illud et cantu geminem perenni
Astra potitus.*

JOSEPH VICTORIUS INGOLOTTI,
Congregationis a Somasca.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCII

De nuperis vocabulis in M. Tullii Latinitatem reddendis.¹

HERMINIUS M. IACOBELLI *praeclaro viro*
IOSEPHO FORNARI, « *Almae Romae* »
Moderatori, s. p. d.

Si paullo ab inferis revocato, de nostrorum temporum rebus atque nominibus Tullio disputare contigisset, ac nova prope innumera, quae in dies, fungorum ad instar, praeruptis aestus imbris enascuntur, aurea illa aevi sui loquela nominare necessario debuisset; qualibus vocibus, quibusque verbis illum ipsum loquutum fuisse credemus? Insuperabili latinae linguae parenti summoque magistro, cui copiose ornateque dicendi incredibilem ac prope divinam facultatem natura concesserat, neque verba, neque facundia, neque sermonis elegantia deesse unquam profecto potuissent. Rusticis nobis tardisque reservatum fuerat nepotibus, Graiis exemplaribus atque Latinis diu noctuque insudare, ut, maiorum vestigia sequuti, quid tandem aliquando belle minus, minusque incondita oratione a temporum iniuria atque interitu vindicare valeremus.

Oh! fortunata terque quaterque aetas, quando nostrum pueruli avorum, primoribus labris incipientes, latinitatis melos, velut apes, ore suaviter emittebant! Novorum homuncionibus temporum nobis balbutire tantummodo datum est.

De nonnullis igitur hodie mihi, quae so, balbutire liceat, ac de quibusdam aliis.

Quid de *Dentista*?² Generice: *Dentium curator* - *refector* - *instaurator*. *Medicus dentista*: « *Odontarius medicus, seu Dentarius; Dentarius clinicus* ». *Mecha-*

¹ Vides ALMA ROMA, fasc. VI sup. mens. Jun., pag. 101.

² Ibidem.

nicus dentista: « Dentarius artifex, vel Dentium faber ».

Quod italice *Gabinetto dentistico*, appellaverim « Penetrale dentificium », sive « Odontaria aedicula, vel zotecula; Aedicula dentificina ».

Sed ad *Tegumenta plumaria* procedamus. Haec « Plumea Stragula - E plumbis stragulum ». Brevisque cum Venu-sino poëta « toralia » nuncupaverim.

Quos milites nos *Pompieri*, nonne sunt « Incendiis extinguedis excubiae, vigiles, praepositi? ».

De iis clarissimus Vallaurius habet: « Extinguendis incendiis praefecti ».

Gallica vox *chemisette*, Italiae hospita, (*camicetta*), vulgo vestem indicat, qua mulierum utuntur primores, multiplici vario-que colore ac forma: est mihi « indusiolum, tunicula ». Aliquando ornatu eam praedi-vitem videmus; alias vero simplicem, pho-cal manuleisque virilibus plerumque in-structam, ut femina tandem quodammodo maris aspectum referat.

Huic et patria et significatione affinis est illa *blouse*, in quam non raro conver-titur « sagulum seu linteum tunica », opif-cum praesertim et adolescentium propria, quam populus, penes quem ius semper fuit et norma loquendi, et apud nos *blusa* - *blusetta* - *blusettina*, vocibus appellare consuevit.

Vetus sermo gallicus refert *chaset* latinae originis *casa*, unde alii nomen derivarunt *castelletum*, quasi castellorum acervum: iuxta vero rem significatam, a Tullii sententia haud nimis illum longe abesse existimarem, qui « villulam Hel-veticam », *chalet* loco, latinarum litterarum studiosis proponeret; quippe Helvetiis casae, sive rusticae domus, ut apud ipsos mos viget cuspidatis sunt atque exstanti-bus tectis, parietibus larice opertis et cae-lato opere exornatis.

Pauca denique de communi nunc om-nibus verbo *Derby* addam, cui haec origo

debetur. Scilicet vir quidam illustris, Derby nomine, an. MDCCCXXX, Epsomii apud Lon-dinum equestrem ludum seu cursorium certamen instituit primus, et in Angliam invexit; hoc ab ipso nomen accepit.

Ego, peritiorum venia tuique maxima, equitum praecclare, id genus cursum dice-re: « Equirium ludicra ». Quid tibi videtur? Vale interea beneque rusticare.

Romae, mense Septembri MCMXXV.

ANNUS CAROLINUS

Sermo solus est latinus, quo cogitari mente generis europaei possunt annales Europae. Ligneae textor lanae rogat Ameri-canus in Europa: quid in hoc aevo sit hominum atque culturae finis ac negotium?

Respondet Europaeus: officium condenda trans Atlanticum mare coloniae fuisse Carolinis insitum in saeculis.

AMERICANUS. - Velleris arborei peritus Ianificio, paulo humaniora discitum, in Europam veni, litterarum parentem: quum vacarent fere menses integri duo. Dic ergo generatim, quaeso, si tibi videtur, nec moleustum est, tuam de temporis nostri cultu et humanitate sententiam.

EUROPAEUS. - Humanitatis in Europa duo sunt saecula nota: Alexandrinum prius, quo Julius Caesar pontifex, fastorum conditor, et Vergilius vates, floruere; posterius, sub cuius occasum vides Europae mores et urbes: Carolinum. Troia enim deleta, translato Romam humanitatis foco, Alexandrinus, a Cyro Iustinianum usque (qui ius tenuit), vetus est conversus annus. Alter autem a Theodorico (vel Romulo Augustulo) novus, ad finem xx huius saeculi, prae se Caroli fert imperatoris cruce signati speciem. Is enim princeps, siderum

ediscendorum magistro usus Alcuino, clas-ses instituit, quibus per iunctos tandem Venetos atque Britannos est America pe-tita. Porro cavit imperator unus Europae divisae ruinam; litteras et artes magister maximus refecit atque discipulus; postremo miles vias orbis terrestribus ac navalibus patefecit armis: *ut omnes unus sint*, im-pulsore Christo. Ecquid aliud posteri no-strae gentis duces potuerunt aggredi?

AMERICANUS. - Ostendis revera Caro-lum principio formam generis nostri peren-nem divino secutum instinctu. Sed quid bellum crucis ad machinationes attineat, nostras ad triviales compitalesque vectu-ras, et scalas turrium ambulatiles, non video.

EUROPAEUS. - Habiles enim domos elationibus, aqua, carbone flabili, fulmineo lumine, et ignea collocutione, habitant huius aetatis mortales. Parietis lucidi gau-dent spectaculis, et allatis igni libero cantibus. Ea tamen omnis non est ad car-nis illecebras, elementorum inventa tractatio: sed, quae Christi caritatem in uni-versas perferret terrae partes; ut cunctis ex gentibus una foret civitas, stupenda sunt artium novarum haec inventa miracula, et officina totus factus est orbis. Qua tamen re miserior sors mortalium terrenis et caducis inservit operibus, quum illa sit hominum mentis caelestis propria vita, quae sapit, quae diligit. Nam *caritas est Deus*.

AMERICANUS. - *Et qui in caritate ma-net, in Deo manet.*

EUROPAEUS. - *Et Deus in eo.* Vixerunt autem nobilissimae cultu et humanitate gentes: Aegyptii, Chaldae, Persae, Graeci, Indique, Sinae, nostrique prorsus atavi, qui fabrili tam immodico harum artium exspertes instrumento, falce coloque me-tebant et nebant; quum sit hominis sapien-tis et frugi minime deliciis, parce terrenis artibus uti.

AMERICANUS. - Ergo propterea soli recentes has immodicas Europaei colunt

artes, quod nulla gens ante ipsos mare universum navigare, neque colonos debuit in terras omnes, ceteris domitis populis, transportare.

EUROPAEUS. - Inanis adhuc et vacua prorsus esset America tua, simul et Au-stralia, tum pars Africæ maior incognita, nisi sexcentiens solito necessario modo vis auctior terrestris et maritimi fuisse vehiculi. Quamobrem infinita sunt orta inde opera. Et fieri disciplinas artium, provincias ac mensas, quibus impossibili-bus exantlatis negotiis, apertum mare uni-versum, et est terrarum quasi forum in unum contractus orbis.

AMERICANUS. - Hominum generis cor-pus in officina sua compegit haec aetas mortalium.

EUROPAEUS. - Proxima vincire mentes caritate debet. Nunc operosae civitatis ruuentem, quae diu portari nequit, conspi-cimus undique molem.

Scrieb. Tornoduri, mense Augusto MCMXXV.

IACOBUS TASSET.

PRO IUNIORIBUS

Parvum antibarbarum.¹

Procul distare - Longe abesse.

Producere fructus - Ferre fructus.

Profanare (aliquem locum) - Alicuius loci sanctitatem violare (Profano ritu aliquem locum tractare).

Professionem (in aliquo religioso Or-dine) facere - Religiosa vota nuncupare; Sollemnibus votis se obligare (se sacro sodalitio addicere); Ex sollemni votorum formula sacrum sodalitium inire; Sacra vota profiteri; Sollemnibus Deo votis se adstringere. - *Fidei professionem facere*:

¹ Cfr. fasc. sup.

Sacramentum ex formula catholicae professionis dicere.

Professor - Doctor; Doctor decurialis; Magister.

Profunde (aliquam quaestionem [disciplinam] tractare) - Quaestio difficilates penetrare (mente pervadere); De re quamquam enucleate (accuratissime) disputare; Rem quamquam diligenter (accurate; acute) tractare (enucleare); Nihil intactum in difficultate praeterere; Penitiores rerum recessus perscrutari (rimare).

Prolixus - Copiosus; Verbosus; Longus.¹

Proponere cibum (potio): Apponere - *Proponere conditiones*: Ferre conditiones - *Proponere aliquid senatu (populo)*: Rem (de re) ad senatum (ad populum) referre - *Proponere sibi aliquid*: Constituere; Decernere; Inducere animum ad aliquid faciendum.

Proprio Marte; Propria manu - Ipse; Suis viribus; Suo periculo; Manu sua; Nullo adiuvante.

Prosa (Prosa oratio) - Oratio; Oratio soluta.²

Protectio (Protectoratus) - Praesidium; Patrocinium; Patronatus; Tutela; Defensio; Clientela; Fides.

Protector - Defensor; Patronus; Auspex; Custos; Praestes; Sospitator; Tularis; Tutor; Vindex.

Protomedicus - Archiater; Archiatros.³

Provicarius (alicuius religiosi Ordinis) - Promagistri adjutor.

Providentia Dei - Aeternae mentis numen (numen atque consilium, quo universa pariter et singula gubernantur); Dei nutus atque potestas, qua cuncta

¹ «*Prolixus*» bene tantum adhibetur pro «facilis; beneficis».

² Itaque *Scriptor prosaicus (prosarius)*: «*Scriptor solutae orationis*», vel tantum: «*Scriptor*».

³ *Protomedicus provincialis*: Praepositus sanitati per provinciam tuendae.

summa pariter et infima administrantur; Caelestis rerum omnium dispensatio.

Próvisio - Stipendium; Diarium.

Proximior - Propior.

Proximus (substantivo nomine) - Homo; Alter; Alius.

Publicus (id) - Homines; Civis; Spectatores; Auditores; Lectores; Congressus.

Pulpitum - Suggestus contionarius (contionalis); Suggestum contionale (contionarium).⁴

Purgatorium - Piacularis animarum locus (sedes; carcer); Flamma expiatrix; Purgatorius ignis.²

Purificatio - Expiatio.³

Puritas (sermonis) - Integritas; Munditia; Sinceritas.

Pusillanimitas - Animus parvus (minutus; augustus; pusillus; fractus; abieetus).⁴

Quadernum - Codex.⁵

Quadragesies - Quadragies.

Quaestio proponere - Quaestio ponere.⁶

Qualitates egregiae - Dotes animi egregiae.

Quamprimum fieri potest - Primo quoque tempore.

¹ Etiam simpliciter: «*Suggestus; Suggestum*».

² *Purgatori animae* - Pii Manes, quos purgatorius ignis sideribus inserendos emundat; Sancti Manes admissa sua purgatorio igne expiantes (Quos adhuc flamma expiatrix detinet). - *Sacellum purgatori animis dicatum*: Pietati defunctorum admissa expiantum sacram. - *Altare pro purgatori animis privilegiatum*: Ubi admissis defunctorum expiandis prima hostia perlitur.

³ Sed «*Festum Purificationis B. Mariae Virginis*»: Dies Mariae Puerperae perlitanti sacra.

⁴ Itaque *Pusillanimitis*: Vir animi parvi (minuti, augusti, etc.); Vir timidus.

⁵ *Quadernum debiti et crediti* - Codex expensi et accepti.

⁶ *Quaestio punctum hoc non est* - Non id quaeritur (agitur); Id non vocatur (adducitur; venit) in quaestio (dubium; controversiam); Id in quaestione non versatur; Hac de re non contenditur (disceptatur); Hoc non est in controversia.

Quantitas (vini, frumenti, et sim.) - Numerus (Vis, Modus ingens) vini, frumenti, etc.

Quattuor tempora (ieiunii) - Ieiunium quaternarium (quartarium); Quattuor anni tempestatum abstinentia; Indictiva quattuor temporum abstinentia; Stati per quattuor anni tempora ieiunio dies.

Quidquid sit - Ut cumque (Quoquo modo) se res habeat.

Quietare (aliquem) - Quietum reddere (facere) aliquem; Alicui quietem facere; Aliquem pacare (sedare); Alicui tranquilitatem parere.

Quoad corpus - Secundum corpus.

Quod magis est - Atque adeo; Quin etiam; Quid quod?

Ratificare - Ratum facere; Velle aliquid ratum (firmum) esse; Comprobare.

Rationalis - Rationis particeps; Ratione utens.¹

Rationis palatum - Basilica iudiciorum.

Reaedificare - A fundamentis (A solo) restituere.²

Rebellare - Deficere a [ex. gr. «fide», «republica»]; Desciscere ab imperio; Imperium recusare (reiicare; detrectare).

Rebellis - Seditiosus; Factiosus.

Recapitulare - Summa rerum capita repetere (retractare).

Recenter - Recens.

Recepta medici - Medici praescriptum; Praescriptio medica (medicinalis; medicamentaria; iatrica).

Reciproce - Mutuo; Vicissim.

Recitare - Aliquid ex memoria expondere; Memoriter dicere (pronuntiare; reddere).³

Reconciliare (se cum aliquo) - Reconciliare sibi aliquem (alicuius ani-

¹ *Rationis usum habere* - Sapere; Animo (Ratione) uti; Bona (recta), mala (prava) discernere.

² Etiam simpliciter: «*Restituere*».

³ «*Recitare*» enim est «*Legere*».

mum; gratiam); Redire in gratiam cum aliquo.

Rectitudo - Recta (Incorrupta) rei ratio.

Rector - Praeses; Praepositus.⁴

(Ad proximum numerum).

I. F.

RUSTICANA DOMUS²

Parva domus sed magna quies te ruris aven-

[tem

Solamen fessis viribus allico.

Mons Ruber extollit me pone cacumen, et ante

Dictae ab agro templum Virginis erigitur.

Affabre in orbiculos circumstans diditur hor-

[tus,

Flos ubi versicolor pomaque luxuriant.

Aedicula, auspicium felix! pia lumina mulcet,

Divi qua Iesu Cordis imago nitet.

Quam dulce est inibi precibus depascere mentem

Et quovis Missae mane litare Sacrum!

Atque evanescunt meditanti caelica mundi

Gaudia et illecebrae febrium amara seges!

En oblata lacus, tum visio amoena iugorum,

Defluit effetis artibus unde salus;

Grex veluti pascens rutilant hinc inde superba

Litore Verbani rura, humilesque casae.

Cum lembis naves, quas vis ignita propellit,

Mobile iter cursu sospite lene secant.

Interdum guttur modulis philomela resolvit,

Sub tecto et pipilat garrula hirundo brevi.

Cetera utrinque silent, tacite sed mira loquun-

[tur;

Haec vere est animi et corporis alma quies!

Otia promerita hic libans consiste parumper,

Ut scateat novus ad munia sacra vigor.

Sic impleturus tua pensa redibis ad urbem,

Segnus et properans membra senecta premet.

Mediolani, mense Septembri MCMXXV.

CAESAR MAMBRETTI.

¹ *Gymnasii rector*: «*Gymnasiarcha*» - Rectorum esse: Alicui collegio praeesse; Collegii Praesidem esse.

² Rusticana domus suum alloquitur dominum.

COLLOQUIA LATINA

Accusatio varia scholastica.¹

LUDIMAGISTER, BLASIUS, CLEMENS, GREGORIUS, FELIX, FLORUS, REMIGIUS, IACOBUS, GASPAR, DONATUS, BENEDICTUS, CHRISTOPHORUS, NATALIS, GRATIANUS, *Discipuli.*
BLASIUS. At, at, ecce nunc capti estis; Ludimagister adest.

CLEMENS. Quid tum?

BL. Nonne tu consulabaris cum Felice alisque?

LUDIMAGISTER. Audivi vos tumultantes quasi omni disciplina solutos. Quinam auctores sunt turbarum? Tu quoque, Blasi?

BL. Absit; ego, contra, Clementem monerbam, et Felicem, qui ab ingressu suo nihil aliud quam omnibus garrisit, et Gregorium sursum deorsum de scaminis saltitarem.

GREGORIUS. Licetne ut respondeam?

LUD. Quid dices?

GREG. Felix exturbavit me de loco meo, et protritus cubito, ut de scanno deciderem.

FELIX. En mihi, Gregori, decussisti pileum.

CLEM. Ita quidem se res habet; Gregorius prior Felicem adortus est.

LUD. Novi te ego, Gregori, quam sis petulans: dabis mihi poenias.

CLEM. Imo mihi minatus est verbera, quia eius petulantiam in Felicem notavera.

LUD. Siccine?

CLEM. Prodi, inquietabat, e schola in platem: impingam tibi alapas; omnes dentes labefaciem tibi.

LUD. Vix me contineo, quin ego in platem te diiciam, adolescens procacissime!

¹ Ex ANTONII VAN TORRE dialogis familiaribus. Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

FLORUS. O praceptor, Remigius mihi assiduo crines vellicat.

REMIGIUS. Ille a tergo imponit scanno pedes, et chlamydem meam calceorum luto contaminat.

FL. Nonne, Remigi, tu e manibus meis rapuisti pensum, et concerpsisti?

REM. Et tu modo non cospuis libros meos, modo non atramentum adspergis scripturae, et foedas maculis chartas meas? Heu! non sinit me momento esse quietum.

LUD. Mox adero vobis et faciam altercandi finem. — Iacobe, quis tuam sic unguibus laceravit faciem? Videris cum felibus concurrisse.

IACOBUS. Acceptum id refero Gaspari nostro.

GASPAR. Prior me invasit: ego me defendi. Pulsabat me quantum poterat.

IAC. Evidem iocabar; at ille serio agens iniecit me in terram, et pugnos impegit ad satietatem; distractit mihi auriculas, misericorde me except omnibus modis.

LUD. O Gaspar, Gaspar, tuam istam semel compescam lasciviam!

DONATUS. Sed et Simon et Henricus, vix mane exierunt e schola singulari certamine decertarunt.

LUD. Audiamus et hunc pugnae eventum.

DON. Ponunt utrinque pallia et libros humi: consistunt altrinsecus: librant brachia et pugnos. Sine mora involarunt et se invicem pugnis ceciderunt. Circumfluunt pueri, suclamant: risus tollitur inconditus: turbae fiunt mirabiles.

LUD. Uter victoria potitus est?

DON. Uterque multatus est probe, Simon e naribus cruorem emisit; Henricus oculum plagiis lividum retulit.

LUD. Belle! Meae nunc sunt partes ut et hanc pacem componam.

DON. Ludicra fuit velitatio: non agebatur de capite.

LUD. Nec in schola, ubi redierint, agebatur de capite; sed de poena.

BENEDICTUS. Redde mihi meum Ciceronem, Christophore.

CHRISTOPHORUS. Quem Ciceronem repetis?

BEN. Meum; abstruxisti quopiam.

CHRIST. Hodie nunquam vidi.

BEN. Immo clam surripuisti.

CHRIST. Magister, ait Benedictus me sibi furto abstulisse Ciceronem.

LUD. Fecisti, necne?

CHRIST. Hoc ut fecerim? Malim egere indigne, quam clepere.

BEN. Fabulae! Idem nuper suffuratus mihi est chartam de capsella: deprehendi in facinore.

CHRIST. Mutuabar modo; aliam deinde restituui.

LUD. Iacebit sub scanno de quo litigatis Cicero.

BEN. Investigavi, non invenio.

LUD. Excute pallium et peram; alicunde excidet.

CHRIST. En, iacet ante pedes; nempe ego abstuleram? Agam iniuriarum.

NATALIS. Siccine, Gratiane? Scribis pensum in schola.

GRATIANUS. Quid tua id refert?

NAT. Deferam te ad Magistrum.

GRAT. Id ego euro scilicet: i, curre; non feceris tamen impune.

NAT. Neque has minas adeo Praeceptorem celavero.

GRAT. Dic quidquam in buccam venerit; non laboreo.

LUD. Heu vos, illic: silete!...

ANNALES

Nationum societas.

Sub finem superioris mensis Augusti Genevae iterum convenit Nationum Societas, ut de variis quaestionibus ipsi delatis disceptaret. Atque primum de Mossul civitate, hinc a Turcis, inde ab Anglis

quaesita. Peritorum collegium, cui controversiae studium in antecessum commissum fuerat, opinabatur Turcarum imperium esse addiciendam; at acriter obstiterunt Angli, Irak regioni eam attribuendam esse contendentes, atque profitentes sese paratos suum mandatum ultra illic producturos, licet cum magnis suis impensis. Coetus vero legatorum Societatis praejudicium circa competentiam suam in re movit, decrevitque Hagensem Curiam de ipsa re esse prius interrogandam. Quaestionis ita decisio dilata ad alium conventum est.

Deinde oeconomicus Austrorum status ad examen revocatur, atque recognitum est, revera iis oeconomicam virtutem esse, ac proinde pecuniariam tutelam ab iis esse removendam; quod eo libentius concessionem est, quod periculum unionis cum Germania longius dimoveretur.

Disputatum quoque fuit de securitatis, quod vulgo dicitur, foedere eiusque compositio tradita est Gallico, Anglo, Belgico, Italico et Germanico ad exteriores res administris, qui primis proximi mensis Octobris diebus in Helvetia ad rem congregabuntur.

Denique Societatis Supremum Consilium est iussum sedulam operam intendere, ut conventus indici quamprimum possit, in quo efficaces cautiones afferantur armorum per omnes populos deponendorum, vel ut ad minimum saltem ea redigantur.

**

Mauritanum bellum.

Interim fuit in Mauritania bellum, a Gallis simul et ab Hispanis in Riffanos terra marique, nec sine successu initum; et acerrime actum in ipsa Abd-El-Krim illius stativa ad Adjiz urbem, quae ignivomis ballistis primum petita est; deinde incensa; denique ab Hispanis occupata, versis in fugam hostibus, quos ad septem triones Galli nunc urgent.

* *

Syriaca seditio.

A Syria nunci de Drusorum victoriis pervenerunt, quos tamen Galli mendacii arguerunt. Certum vero est Gallos Sueida ex urbe secedere coactos fuisse, diruta immo solo aequata.

* *

Regales nuptiae.

Die xxiii mens. Septembris, Raconigii, in oppido Pedemontanae regionis ubi Sabaudica gens amplissimum divesque castrum possidet, Mafalda, Italorum regis filia altera, Philippo Assiae principi nupsit.

Kal. Octobribus mcmxxv.

POPLICOLA.

VACUI TEMPORIS HORA

Anglica Societas scientiae progressui fovendo novum expertam fuisse inventum recens nunciavit, **photophonum**, machinam nempe per lucentes radios sonum longissime transmittentem.

Rankine doctor ea usus effecit, ut Londini collegae orationem plurium chilometrorum intervallo dictam optime audirent... Nos, profanum vulgus, «loquente luce» coram obstupescimus; sed qui sapit nos docet iterum, nihil esse sub sole novi. Scilicet photophoni huius fundamentum iam a Graham Bell cognitum fuisse, clarissimum illum virum, qui si telephonum ne ipse quidem invenit, profecto amplissime perfecit. Is igitur iam Boston in urbe photophonum abhinc annos quinque supra quadraginta descripsit, die xxvii mens. Augusti MDCCCLXXX, edicens photophoniam ex seleni proprietate manare, cuius «metalloidis» electricus renixus iuxta maiorem vel minorem splendorem immutatur. Si quis igitur loquatur post speculum leviter flexible, hoc speculum, ad

lucis impressiones, mutabit. Repercussus deinde coruscans speculi fascis fiet plus minusve divergens, atque ita, ut ad chilometra duo angularis speculi mutatio horae punctum perdurans, ad coruscantem fascem per centesimam metri partem movendum sufficerit. Fascis denique ipse per crystallinam lentem in selenium propulsus, opportune in telephonicae machinae electrico circuitu disponitur, ubi lux tandem fit verbum.

Hisce Belli photophonus continebatur: profitebatur autem actor, et alia corpora praeter selenium, per lucem sonum excitare posse. Quidquid est, huc certe hodie devenimus, ut Rankinius e sua officina verba ad Londinensem civitatem transmittere valuerit; atque credendum est in plures variosque usus hunc photophonum proxime iri adhibitum; quorum unum ego proponere audeo. Loquuntur namque iterum diaria et commentarii de illo facinore patrando, cuius iam ipse in hisce paginis mentionem feci, de ignita scilicet immensa artificiosaque bolide in Lunam immittendam; quid et ignis illius lucem loquentem non reddiderimus? Rankinius provideat...

* *

Inter tot pias peregrinationes, quas Romae magna atque religiosa laetitia per Iubilaris huius anni cursum sumus admirati, memoratu digna ea profecto est, quam ex universo orbe iuvenes, qui **exploratores** vulgo nuncuparunt, primis superioris Septembri mensis effecerunt. Atqui SUBALPINUS noster eam senariis versibus recordari voluit, quos libenter lectoribus nostris referimus. Sunt prouti sequuntur:

Vias per Urbis incidentes vidimus
Exploratores, vocant quos scholasticos.
Enim quam parvi, quam pusilli et tantuli!
Erant honesti serenique facie,
Novis induiti dignitatis vestibus,
Suos ferentes baculos impavidi.
Quae patrum virtus emicat ex oculis!
Ex nostrae multi finibus Italiae
Vehuntur stricti religionis vinculo;
Omnes in tacito procedunt agmine,

Ad arcam Petri festinantes, alacres:
Eos manet Pater, Pontifex Maximus.
At quot sunt? Mille? Dices quot? Decem
[millia!

Flos hic Italiae, incrementum patriae,
Spes sancta Crucis mox et sapientiae!
Felix quae gaudet talibus iuvenibus,
Miscent qui robur simul cum modestia!
Apud Pontificem properantes adeunt,
Colunt quem Patrem, venerantur maxime,
Ad cuius pedes obsequentes corruunt.
Quidam mendacium dixerant, sed perperam
A fide Italianam recessisse turpiter,
Enim quid falsius, magis quid falsidicum?

Uni nec Itali vadunt in obsequium;
Sed Angli sunt, Hiberni sunt et Scotici,
Hispani, Galli, Germanique, Belgici,
Omnis Americae atque Australiae incolae;
Suis profecti nuper qui sunt urbibus,
Ut urbem Romam memorandam visitent.
Eunt et ipsi ad Patrem, sunt fraterculi,
Quod est caput, cuncti Nominis Catholici.
Et laeti et hilares loquela patria
Romae dant gratias, tollunt ad sidera
Patris quod nomen gestitant in pectore.
Vicissim eos salutat voce Pontifex
Audita nunquam: « Oh salvete, filii,
Ad nostram domum qui venistis peregrini!
Omnè ego vobis adprecor auspicium
Et vestris, trepidant quae domi, matribus! »

Hac non Augustus gestit potentia,
Suas nec potuit nationes dicere,
Armis quas domuit tenuitque durius...
Tenet sed Romae tenebitque Pontifex,
Est quoniam Christi summus Vicarius,
Suo Romanus dicitur qui munere!

* *

Iocosa.

Tuccius ad bicyclulae possessionem adspirat; et cum aequali de difficultate huius gymnici ludi loquitur:

— Certe, — ille opponit — credo difficilimum esse bicyclulae insidere.

— Peuh!

— An descensum?

— Fi!

— Volutatus?
— Nugae hae omnes?
— Ecquid igitur?
— Difficillimum est patri meo suadere,
ut bicyclulam mihi emat!

* *

— Tucci, ut tuum est cognomen?
— Idem quod patris.
— Et patris?
— Aedepol! Ut meum.
— Auff! Magister quomodo te inter discipulos appellat?
— Asinum!
— Ita etiam vocaris quum cibus aliquis tibi opponatur?
— Tum non me appellant: prius enim ac sponte semper accedo!

* *

Aenigmata.

I.

Imperio primi gaudetque doletque vicissim
Progenies humana, adeo, totum occupat il-
lud.
Alterius vitanda cito contagia tabi;
Ne primum ac totum inficiat mandetque se-
[pulcro.]

II.

Litteram quam antiqui liquidam dixere Latini
Anteiens, primae proprior quae est portio
[parti]
Nomina praegreditur. Cit tertia. Bellua summa.

Aenigmata in superiore fasciculo propo-
sita his respondent: 1) *A cervus*; 2) *Caeres-
Caedes*.

IOSFOR.

PANCRATIUS

[8]

Actio dramatica FRANCISCI WIELAND – (Latine redditum *Andr. Haberl*)

CORV. Et moneo, ut identidem in tabulam coniectes oculos. Omnino enim scripturam hanc manere intactam necesse est. Et si cras fuerit integra, vinum bibes quantumcumque potueris. Sed ablatum si documentum fuerit, de nigra cute tua actum erit. Proinde vigila apertis oculis! Et ipse brevi adero. Vae tibi, dormientem si invenero!

HYPH. Res curabitur, Corvine!

CORV. Et dī bene vertant! (*Incedens*): Venit igitur dies iam diu desideratus, optatus, concupitus, quo die odium meum sanguine placabitur. Quantopere etiam populus Romanus libertatis vocem ex ore aucupatur principis! Brevi igitur; dum ille sanguine pascitur, amphiteatra laetis resonabunt vocibus. Tuo, Pancratii, dolosissime simulator, iam cras arena rubescet sanguine. Quod diu iam editum minabatur principis, tandem editum est, edicere meum est. Laetamini! Perrupto caeve pariete latus patet exitus. Nos leones sumus! (*Abit*).

HYPH. (*sicce*): Nam, hercle, omnia ista isti homuncolo in mentem veniunt! Qui si arbitratur, Hyphacem, absurdæ tabulae causa, unius horae somnum mittere, vehementer errat. Armatum hostem opponite! Hyphax cum eo congressus non erit Numidis dedecori. Sed ego pol! non reliqui saltus patrios, ut me curvem debilibus, ut nescio quid custodiā. Et si hac nocte tabula evanuerit, re inepta atque illepida mundus levatus erit. Porro quid ad Christianorum perniciem longo edicto opus est? Si mihi semel constitutum est inimici alicuius animum explere sanguine, omissis litteris, simpliciter occido. Sed ut cives Romani, tenelli homines, haec mane legentes voluptuose horreant, Hyphax custodit tabu-

lam. Hoc, cui gratum sit, volo scire, tam spissa praesertim nebula. Optimum bibere est (*bibit*). Sapore vinum hoc praecipuo est. Rursus bibam. Propino dīs hocce! (*bibit, post inambulat*). Ceterum ex meorum sententia popularium citum hic horror habeat exitum. Semel tota horreret urbs, sed graviter, horreret etiam Maximianus, qui nimium iam diu Romanorum praeest imperio. Quam nobis bene viveretur in Italia! (*Fricat manus*). Quid ego audio? E Capitolio signum dat vigil. (*Consistit, auditur cornu*). Sero est. Corvinum non amplius redditum certum est. Qui stertat ipse lenibus Morphei exceptus brachiis. Hu! quam acerba huius nebulosae noctis frigora! (*Adstringit paludamentum*). Quid ego diu hīc frigebo etiam? Ipsi vigilate, si curae vobis tabula est. (*Oscitans, incise*): Palatii imperatorii ego custos sum, non ego servo ineptias stultorum. (*Assidet, indormiscit*).

SCENA III.

HYPHAX, PANCRATIUS, QUADRATUS.

QUADRATUS (*paludamento ita se amicivit, ut prominentibus dumtaxat oculis tota involuta sit facies*. PANCRATIUS *caute promittit caput, lustrat omnia, postremo ridens procedit*).

QUADR. (*adhuc post parietem*): Tutane omnia?

PANCR. (*submissa voce*): Hem! In tuto sumus (*QUADRATUS intrat involutas*). Media nox est. Nulla nunc vigilarum circuitio. Nunc, quod proposuimus, absolvemus facile. (*Grandius*). Ecce magnum edictum mirificumque, quo nos et fratres interimimur. Quam propter placide custos somniat! Indennes certe rem conabimur.

(*Ad proximum numerum*).